



ज्ञानेन्द्र लाल प्रधान
प्याट्रोन एण्ड चीफ स्ट्राटेजीष्ट
हाइड्रो सोलुसन्स प्रा. लि

शक्तिविना कुनै पनि काम अधि बढ्दैन। शक्ति (Energy) वाट नै जीवनले गति लिन सक्तछ। त्यो शक्ति भनेको जलविद्युत हो र त्यसको एकमात्र स्रोत पानी हो। त्यो पानी र इनर्जीको बारेमा हरदम चिन्तन गरी रहने केही नेपालीहरूमा ई.ज्ञानेन्द्र लाल प्रधानको नाम पनि अग्रपंक्तीमा आउँछ। केही वर्ष अधिसम्म त्रिशक्ती ग्रुपका "मालिक" को रूपमा परिचित ई. प्रधान अहिले 'जल' र 'विद्युत' को पर्याय बन्न पुगेका छन्। जल विद्युतसँग सम्बन्धित विभिन्न कम्पनीमा आवद्ध ज्ञानेन्द्र लाल प्रधान हाल हाइड्रो सोलुसन्स नामक संस्थामा वढी व्यस्त हुन पुगेका छन्। हाइड्रो सोलुसन्स अनि नेपालमा जलविद्युतको अवस्था र सम्भावनाको बारेमा खुला बजार ले श्री प्रधानसँग लामो कुराकानी गरेको थियो। सो कुराकानीको अंश यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ।

हाइड्रो सोलुसन्स- किन र कसरी ?

वुटवल पावर कम्पनीमा प्राप्त सफलताले केही उद्यमीहरूलाई जलविद्युत क्षेत्रमा सक्रिय रहन प्रोत्साहित गर्‍यो। जलविद्युत क्षेत्रको fast growth को लागि यस क्षेत्रलाई राम्ररी बुझ्ने र बुझ्नेका मानिसहरूलाई Co-ordinate गर्ने संस्थाको आवश्यकता महशुस गरी विभिन्न विधामा जस्तै लाइसेन्स, पानी, अर्थ /वित्त, वीमा, निर्माण व्यवस्थापन, आयोजना, टर्वाइन आदि जस्ता विषयमा ज्ञान भएका १०-२० जना Technocrats मिलेर हाइड्रो सोलुसन्स कम्पनी २०६४ श्रावण १ गते स्थापना हुन पुग्यो। यस कम्पनीको उद्देश्य नेपालको जलविद्युत क्षेत्रलाई Lead गर्ने हो। यस कम्पनीमा संलग्न सबै व्यक्तिको यसमा शेयर लगानी छ र कसैले कम्पनी छोडेर जान चाहेमा सो शेयर त्यहाँ कार्यरत अन्य व्यक्तिलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्ने नीति कम्पनीको छ।

जलविद्युतको विकास गर्न- हाइड्रो सोलुसन्स

हाइड्रो सोलुसन्सको Concept क्यानाडाबाट उब्जन पुगेको हो। क्यानाडामा ४० हजार मेगावाटका Project हरु सम्हालेर वसेका Expert हरुको रायमा आजको नेपाल ५० वर्ष अघिको क्यानाडाको अवस्थामा छ। नेपालमा Expertise हरुलाई कुनै संस्थाले समेटेर उनीहरूलाई जलविद्युतको विकासमा संलग्न गराउन सकेको खण्डमा यस क्षेत्रमा Technology Transfer हुन्छ र जलविद्युतको विकासक्रम एकदम चाँडो हुनसक्छ। त्यस अवस्थामा क्यानाडाका विशेषज्ञहरूले पनि सघाउन सक्ने अवधारणा व्यक्त गरिएपछि क्यानाडाको Technical सहयोगको आधारमा हाइड्रो सोलुसन्स अगाडि बढ्ने क्रममा छ।

आज जताततै जलविद्युतको कुरा गरिन्छ तर काम भएको छैन। आज पैसा हुने वा गर्न सक्नेसंग लाइसेन्स छैन भने लाइसेन्स हुनेसंग काम गर्ने क्षमता र पूँजी छैन। बैंक यस क्षेत्रमा लगानी गर्न चाहन्छ तर कुन Project राम्रो/तराम्रो छुट्याउन सकिरहेको छैन। Technocrats संग सोच/विचार छ तर काम हुन सकिरहेको छैन। तसर्थ, यी सबै पक्षलाई Co-ordinate गरेर बजारमा विश्वासको वातावरण जगाउने काम हाइड्रो सोलुसन्सले गर्नेछ।

अहिले हाइड्रो सोलुसन्ससँग आठओटा जति Project हरु छन्। तिनमा १० मेगावाटको Upper Mai Project करिब १५० करोडको लगानीमा निर्माणाधीन अवस्थामा छ। त्यस्तै ३०० करोड लगानीको Lower Modi Project ६ महिनाभित्रमा निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्नेगरी अगाडि बढिरहेको छ। त्यसैगरी ४५० करोडको Namarjun Madi र Upper Madi Project को निर्माण कार्य एक वर्षभित्रमा प्रारम्भ गरिने भएको छ। हाइड्रो सोलुसन्सले पाँच वर्षभित्रमा करिब १०० मेगावाटका प्रोजेक्टहरू सम्पन्न गर्ने योजना बनाएको छ। त्यसपछि थप २०० मेगावाटको Kaligandaki Gorge Project छनौट गरिएको छ र सोको लाइसेन्स हाइड्रो सोलुसन्ससँग छ। यो Project निर्माण गर्ने क्षमता नेपालीसँग मात्र नभएकाले बैदेशिक लगानीकर्ता खोजिएको छ जसमा ९-१० ओटा विदेशी कम्पनीहरूले रुची देखाएका छन्।

जलविद्युत उत्पादनमा संभव भएसम्म नेपाली पूँजी संलग्न गराउने र नपुगेको अवस्थामा मात्र विदेशी लगानी भित्र्याउने नीति हाइड्रो सोलुसन्सले लिएको छ।

जलविद्युतको अवस्था र संभावना

नेपालको सर्वाङ्गीण विकासको लागि जलविद्युतको विकास अपरिहार्य छ। हाम्रो औद्योगिक तथा कृषिजन्य उत्पादनहरूको निकासीक्रम क्रमश घट्दै गैरहेको छ र आगामी १० वर्षसम्म यो क्रम जारी रहनसक्छ। तसर्थ, देशलाई धान्ने प्रमुख आधार नै जलविद्युत हुन पुगेको छ।

हाम्रो जलविद्युतको लागि बजारको कुनै अभाव छैन। असीमित बजार देशभित्रै छ। हाम्रो जनसंख्या करिब ३ करोड छ। आज हामीले प्रतिव्यक्ति 100 Kilowatt /hour विजुली खपत गरिरहेका छौं। हाम्रो जीवनस्तरलाई World standard मा पुऱ्याउन विजुलीको खपतमा २६ गुणा वृद्धि गर्नुपर्छ। आज विश्वको विद्युत खपत Standard भनेको प्रतिव्यक्ति 2600 Kilowatt/ hour हो। त्यसैगरी विजुलीको हाम्रो विदेशी बजार भनेको भारत हो। १२० करोड भारतीयलाई जति विजुली भएपनि पुग्दैन। इरान, म्यान्मार, बंगलादेशबाट ग्यास आयात गर्न लागि रहेको भारतलाई विजुलीको अति वढी आवश्यकता छ।

भारतबाट हाम्रो विजुलीले उचित मूल्य पाउन सक्दैन कि भन्ने चिन्ताले धेरैलाई पिरोलेको देखिन्छ। हाम्रो पानी बगेर भारत गैरहेछ, हामी त्यसको चिन्ता गर्दैनौ तर त्यो पानीबाट विजुली निकालेर बेच्ने कुरामा हामी मूल्यको कुरा उठाउँछौं। प्रत्येक थोपा पानीको मूल्य निर्धारण गरिने हो भने हामीले प्राप्त गर्ने मूल्य कहिल्यै सस्तो हुँदैन। नेपालमा लोडसेडीङ गरेर भारतमा विजुली बेच्नु उपयुक्त हुँदैन। यथार्थमा, विजुलीको माग यति बढी छ कि जति उत्पादन गरे पनि पुग्दैन। उत्पादित मालले आफ्नो बजार खोजी हाल्छ। हाम्रो जलविद्युत उत्पादन क्षमता २-३ लाख मेगावाट हो भने हाम्रो आन्तरिक माग १५०० मेगावाट हो। देशमा व्यापक औद्योगिकरण भएको अवस्थामा पनि थप ५ हजार मेगावाट विजुली भए हामीलाई प्रशस्त